

*PMT praktijk
alleen open voor doeners
!?*

Handvatten om een psychomotorisch traject aan te laten sluiten bij de leerstijl van de cliënt.

Literatuurstudie als afstudeerproduct voor de opleiding psychomotorische therapie en bewegingsagogie.

**Auteur: Caroline Postma
Begeleider: Esther van der Steeg
Beoordelaar: Krista van Berkel
School of human movement and sports,
Calo, Windesheim College te Zwolle
2012**

Samenvatting.

Als antwoord op de stijgende kosten van PMT behandelingen is in dit literatuuronderzoek een zoektocht gestart naar het gebruik van leerstijlen in de PMT. PMT wordt gezien als een 'doe-therapie', wat goed aansluit bij doeners. Dit is volgens de leerstijltheorie minder het geval voor bezinners, denkers en beslissers.

De koppeling tussen leerstijlen en PMT is vernieuwend, er is geen literatuur aangetroffen waarin de link tussen deze twee beschreven wordt. Vandaar dat er gebruik is gemaakt van leerstijlen in andere contexten, zoals het onderwijs en de revalidatie. Hieruit vloeit voort dat een match qua leerstijl en onderwijsstijl, in elk geval bij de start van het behandelingstraject, ervoor zorgt dat de cliënt een positievere attitude tegenover leren heeft en meer open staat voor kennis en vaardigheden. Het leerproces wordt effectiever en het leerresultaat efficiënter. De cliënt leert sneller en het behandelingstraject kan ingekort worden. Met als resultaat minder hoge kosten.

Leerstijlen kunnen gebruikt worden door onderdelen van een PMT behandeling aan te passen aan de verschillende leerstijlen.

Inhoudsopgave.

Samenvatting	2
Inhoudsopgave	3
1. Inleiding	4
2. Theoretisch kader	5
2.1 Leerstijlmodellen	
2.2 Leerstijlmodel van Kolb	6
2.2.1 De leercyclus van Kolb	
2.2.2 De vier leerstijlen van Kolb	7
2.3 Leerstijlen in het algemeen in de literatuur	
2.3.1 Leerstijlmodellen	
2.3.2 Match of mismatch	
2.4 Leerstijlen in de therapiesetting	8
2.4.1 Leerstijlmodellen	
2.4.2 Match of mismatch	
2.4.3 Voordelen van gebruik van leerstijlen in de therapiesetting.	
2.5 Leren in de PMT	9
2.5.1 Groepssamenstelling	
3. Methode	10
4. Resultaten	11, 12
4.1 Koppeling Kolb en PMT	
5. Discussie	13
6. Conclusie	14
7. Aanbevelingen	15
8. Literatuurlijst	16, 17

1. Inleiding.

'Hoe kunnen we anderen iets leren, als we niet weten hóe ze leren?' Dit is een veel gestelde vraag onder wetenschappers die onderzoek doen of hebben gedaan naar leerstijlen (Coffield, Moseley, Hall & Ecclestone, 2004).

Leren wordt gezien als het proces waardoor de onderlinge vermogens voor vaardigheden voor de langere duur worden verworven, herverworven, veranderd of verbeterd. Dit alles kan bereikt worden door middel van oefening en ervaring (Schmidt & Wrisberg, 2004, zoals geciteerd in Smits, Verschuren & Ketelaar, 2012).

Het leren dat hier beschreven is, gebeurt ook binnen de psychomotorische therapie (PMT). De rol van de therapeut is het onderwijzen, waardoor de cliënt in staat wordt gesteld om het leerproces aan te gaan.

Therapie wordt steeds kostbaarder door bezuinigingen in de zorg (Rijksoverheid, 2012). Hoe sneller een cliënt leert, hoe eerder hij is uitbehandeld. Het behandeltraject wordt dus korter wanneer een cliënt sneller leert, met als gevolg dat de kosten minder hoog zijn. Het zou logischerwijs kostenbesparend zijn, wanneer cliënten in staat worden gesteld om sneller te leren binnen de therapiesetting. In dit verslag wordt er door middel van een literatuuronderzoek één mogelijkheid onderzocht om dát doel te bereiken.

Het concept 'leerstijlen' wordt hiervoor nader bekeken. Honey en Mumford (1992, zoals geciteerd in Penger, Tekavčič & Dimovski, 2008) beschrijven het begrip 'leerstijl' als volgt: 'een beschrijving van de attitude en gedrag dat de voorkeur bepaald voor de manier van leren'. Mensen zouden beter kunnen leren wanneer ze zich bewust zijn van hun eigen leervoorkeur, van hun eigen leerstijl (Sadler-Smith & Riding, 1999; Coffield et al., 2004). Daarnaast komt in verschillende onderzoeken naar voren dat het aanpassen van de manier van onderwijzen aan de leerstijl ervoor zorgt dat het leerproces efficiënter en het resultaat effectiever wordt (Naimie, Siraj, Ahmed Abuzaid, & Shagholi, 2008; Kinshuk, Liu & Graf, 2009; Saracho, 2003 en Zhang, 2006 zoals geciteerd in Smits et al., 2010). Dit aanpassen wordt een 'match' genoemd.

PMT wordt gezien als een 'doe-therapie'. Dit sluit in theorie dus mooi aan bij mensen die leren door in actie te komen, door te doen. Toch geldt het hebben van een andere leerstijl niet als contra-indicatie voor PMT.

Om er voor te zorgen dat ook mensen met andere leerstijlen sneller kunnen leren binnen de PMT, zou het behandeltraject aangepast kunnen worden aan de leerstijl van de cliënt.

Het gebruik van leerstijlen is vooral in het onderwijs geïntegreerd. Daarbuiten wordt het nog niet veel toegepast. In de laatste twee jaar wordt er wel steeds meer interesse getoond voor een implementatie van leerstijlen in de therapiesetting.

Onderzoeksvraag.

In dit verslag wordt er gepoogd om door middel van een literatuuronderzoek een antwoord te geven op de volgende vraag: 'Wat is er in de literatuur bekend over het gebruik van leerstijlen in de therapiesetting en hoe ziet een toepassing in de PMT eruit?'

2. Theoretisch kader.

2.1 Leerstijlmodellen.

In de loop der jaren zijn er vele theorieën en modellen ontwikkeld rondom leerstijlen. Coffield, Moseley, Hall en Ecclestone (2004) verzamelden er 71, waarvan ze er 13 onderzochten op betrouwbaarheid en validiteit. De keuze voor deze 13 modellen kwam tot stand door een aantal selectiecriteria toe te passen. Zo moest het model wijd verspreid en gebruikt worden, het moest een theoretisch belang hebben en daarnaast werd er gekeken of het van invloed is geweest op andere leerstijlmodellen. In dit literatuuronderzoek is er gebruik gemaakt van dit overzicht, om een keuze te maken voor een model dat als referentiekader geldt.

Daarbij zijn een aantal criteria toegevoegd om een keuze te kunnen maken. Er is vooral gekeken naar bekendheid in Nederland, de implementeerbaarheid in de therapiesetting, of het model makkelijk te gebruiken is en welk model veel terug te vinden is in de literatuur in combinatie met voor het onderzoek interessante zoektermen.

De modellen van Vermunt, Dunn en Dunn, Allinson en Hayes en die van Kolb zijn tegen elkaar afgewogen om tot een passende keuze te komen. De modellen van Vermunt en Allinson en Hayes zijn hierin meegenomen omdat ze beide hoog scoren in het onderzoek van Coffield et al. (2004). Dunn en Dunn en Kolb zijn onderzocht omdat ze beide in de gevonden literatuur voorkwamen en in combinatie met interessante zoektermen.

In het onderzoek van Coffield et al. (2004) komt Kolb er niet best vanaf met zijn Learning Style Inventory (LSI). Deze zou wel betrouwbaar, maar niet valide zijn. Desalniettemin wordt de LSI veel gebruikt en dan vooral in Europa. Het is een simpele test, de vragen kunnen vrij eenvoudig aangepast worden aan verschillende doelgroepen. De LSI geniet dan ook grote bekendheid, vooral in het hoger onderwijs. De LSI is ook handig te gebruiken in andere contexten. De modellen van Dunn en Dunn en die van Allinson en Hayes (de CSI) zijn allebei nog vrij onbekend in Nederland. Het Dunn en Dunn model kijkt onder wat voor omstandigheden iemand het beste leert. Dit loopt uiteen van het juiste licht, geluid en temperatuur, tot op wat voor manier de informatie gebracht dient te worden, verbaal, tactiel of bijvoorbeeld visueel (Valcke, 2007). Het is een grote klus om voor elke cliënt rekening te houden met deze zaken. De CSI komt als beste uit de test van Coffield et al. (2004). De test bestaat uit 38 vragen waarna de deelnemer een uitslag krijgt dat ligt tussen de twee uitersten 'intuïtief' en 'analytisch'. Boosman (2010) doet onderzoek naar het gebruik van leerstijlen in de revalidatie. In het vooronderzoek kijkt ze welk leerstijlmodel zij hiervoor het beste kan gebruiken. Aan de hand van het onderzoek van Coffield et al. (2004) koos zij voor de CSI omdat deze zowel betrouwbaar als valide werd bevonden. Uit haar vooronderzoek bleek dat revalidanten de test ingewikkeld en lang vonden.

Vermunt ontwikkelde de Inventory of Learning Styles (ILS). Dit concept is gericht op studenten en hun van manier van leren. Coffield et al. (2004) geeft aan dat zijn model flink moet worden aangepast om hem in andere contexten toe te kunnen passen. De ILS wordt wel valide en betrouwbaar gevonden, maar is op dit moment dus nog niet geschikt voor gebruik in andere contexten dan het onderwijs.

De Learning Style Inventory (LSI) van Kolb wordt wel betrouwbaar, maar niet valide bevonden door Coffield et al. (2004). Toch heeft dit model een aantal voordelen ten opzichte van de eerder genoemde modellen. Voor dit literatuuronderzoek is een belangrijke bron gevonden in de revalidatiecontext (Smits, Verschuren, Ketelaar & Van Heugten, 2010). Hierin wordt gebruik gemaakt van de LSI.

De LSI heeft als voordelen dat het eenvoudig in gebruik is, het is een praktisch model, makkelijk te vertalen naar de praktijk en naar de therapiecontext. Daarnaast is het een veelgebruikt model waardoor de termen 'denker', 'bezinner', 'beslisser' en 'doener' bekend zijn bij een groot publiek. Voor dit literatuuronderzoek is gekozen om de LSI als referentiekader te nemen voor het leerstijlenconcept.

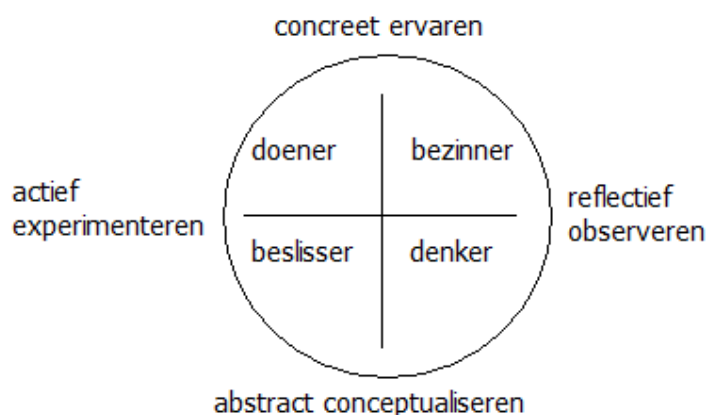
2.2 Leerstijlmodel van Kolb.

De LSI vloeit uit de theorie die Kolb de 'Experiential Learning Theory' (ELT) noemt (Kolb et al., 1999). Hij heeft zijn theorie zo genoemd, om de basis ervan duidelijk te maken. Alles draait om opgedane ervaringen en wat daar vervolgens mee gedaan wordt, de abstracte verwerking. Dit wordt ervaringsleren genoemd. Daarnaast geeft hij hiermee aan waar zijn theorie op gebaseerd is, namelijk op de bevindingen van John Dewey, Kurt Lewin en Jean Piaget. Zij hebben allen een eigen theorie ontwikkeld rondom het ervaringsleren. Zij maakten alle drie een model rondom ervaringsleren, waarin vier vrijwel identieke fasen doorlopen worden.

2.2.1 De leercyclus van Kolb.

Kolb heeft zijn theorie verwerkt tot een ideale leercyclus, gebaseerd op de vier fasen van Dewey, Lewin en Piaget. Deze cyclus doorloopt de volgende stappen;

1. *Concreet ervaren*, leren start vanuit een concrete ervaring;
2. *Reflectief observeren*, deze ervaring wordt vanuit verschillende invalshoeken benadert. Is het daadwerkelijk een nieuwe ervaring, is het in verband te brengen met eerdere ervaringen? Kortom, de ervaring wordt geobserveerd en hierop wordt gereflecteerd;
3. *Abstract conceptualiseren*, de reflecties worden verwerkt tot een abstract concept, waarbij de consequenties van het opdoen van zo'n nieuwe ervaring op een rijtje worden gezet. Vervolgens worden er conclusies getrokken en wordt er een theorie geformuleerd rondom die ervaring;
4. *Actief experimenteren*, deze theorie wordt getoetst door er actief mee te experimenteren. De uitkomsten vormen op deze manier de leidraad voor een nieuwe concrete ervaring. (Kolb & Kolb, 2005)

Figuur 1. Leercyclus van Kolb. Gebaseerd op Bijkerk & Van Der Heide (2006).

De cyclus is verdeeld in vier kwadranten, die elk voor een leerstijl staan. Deze kwadranten laten meteen zien wat dominante leermogelijkheden zijn voor mensen met die bepaalde leerstijl.

Gedurende de eerste 16 levensjaren doorloopt een mens alle kwadranten van de leercyclus, in de vorm van ontwikkelstadia (Piaget, 1982, zoals geciteerd in Feldman, 2008). Na deze 16 jaar ontwikkelt ieder mens een voorkeur voor een bepaalde leerstijl. Ze zijn geneigd om vanuit die leerstijl te starten met een leerproces, met een nieuwe ervaring.

Deze voorkeursleerstijl wordt beïnvloed door een factoren. Zo spelen ervaringen uit het leven mee, genetische aanleg speelt een rol en bijvoorbeeld de manier van leren waar op school veel aandacht voor was (Kolb et al. 1999; Hendriksen, 2005).

Kolb zegt dat mensen optimaal kunnen leren, wanneer de hele leercyclus doorlopen wordt. Wanneer dit gebeurt, verdiept het leren zich, ontwikkelt zich en er treedt nieuw en ander

gedrag op (Hendriksen 2005). Toch start de leercyclus niet altijd met een concrete ervaring en er is ook niet altijd sprake van een volledige cirkel. Dit kan verbeterd worden volgens Kolb, waardoor er meer gehaald kan worden uit een concrete ervaring.

2.2.2 De vier leerstijlen van Kolb.

Kolb (1985) beschrijft in zijn LSI zogezegd vier leerstijlen;

bezinner. Dit zijn over het algemeen emotionele mensen die de voorkeur hebben om een concrete ervaring vanuit verschillende gezichtspunten te bekijken en te observeren. Ze vinden het prettig om veel informatie te verzamelen over de opgedane ervaring. Hierdoor komen ze behoedzaam en zorgvuldig over;

denker. Denkers blinken uit in het begrijpen en samenvatten van wijd uiteenlopende informatie. Ze zijn minder gefocused op mensen en meer geïnteresseerd in abstracte concepten. Veelal vinden denkers het belangrijker dat een theorie klopt dan dat het waarde heeft in de praktijk. Vaak zijn denkers perfectionistisch ingesteld en stellen ze veel vragen om zoveel mogelijk informatie te verkrijgen;

beslisser. Mensen met deze voorkeursleerstijl, zijn goed in het vinden van handvatten om ideeën en theorieën in de praktijk te kunnen uitvoeren. Ze kunnen de vertaalslag maken van een theoretisch concept naar de daadwerkelijke uitvoering daarvan. Daarnaast hebben ze de mogelijkheden om problemen op te lossen;

doener. Doeners vinden het fijn om plannen uit te voeren en zich te betrekken bij nieuwe en uitdagende ervaringen. Doeners hebben weinig informatie vooraf nodig, ze gaan het liefst zo snel mogelijk aan de slag. Ze werken eerder vanuit hun gevoel, dan dat ze er goed over na gedacht hebben en hun acties kunnen onderbouwen.

2.3 Leerstijlen in het algemeen in literatuur.

2.3.1 Leerstijlmodellen.

In de tweede helft van de twintigste eeuw is het leerstijlenconcept ontstaan. De laatste jaren wordt het gebruik ervan steeds populairder en wordt er ook steeds meer onderzoek naar gedaan. De populariteit is gestegen doordat het concept aansluit bij de veranderende maatschappij van tegenwoordig. Zo wordt er bij leerstijlen gekeken naar de kwaliteiten van de mensen, niet naar zaken waar iemand niet goed in is. Daarnaast gaat het bij dit concept niet alleen over het biologische aspect van het brein, maar het gaat om een interactie van de persoon met de wereld en anderen om hem heen. Tot slot is het een individualistisch concept, de nadruk ligt op een client-centered benadering (Smits et al., 2012).

In de literatuur is over vrijwel elk leerstijlmodel dat beschreven is in het onderzoek van Coffield et al., (2004) een artikel te vinden. De meeste van deze artikelen zijn gericht op de onderwijscontext.

2.3.2 Match of mismatch.

Zoals gezegd is er in de literatuur veel geschreven over het gebruik van leerstijlen. Ook is er veel onderzoek naar gedaan, in de meeste gevallen met als doel om te onderzoeken of een *match*, dan wel een *mismatch* een meerwaarde biedt voor het leerproces.

Bij een match wordt de manier van aanbieden van de leerstof aangepast aan de leerstijl van de student of cliënt. Bij een mismatch wordt er geen rekening gehouden met de leerstijl. Er gaan verschillende stemmen op over wat nu beter is.

Voorstanders voor een match stellen dat behalve het leerproces efficiënter wordt bij een match, het resultaat ook effectiever wordt (Naimie et al., 2008; Kinshuk et al., 2009; Saracho, 2003 en Zhang, 2006 zoals geciteerd in Smits et al., 2010).

Studenten zouden zich zelfs kunnen gaan vervelen, onoplettend worden en ongemotiveerd raken, wanneer de stof niet aansluit bij hun leerstijl. Dit zou een oorzaak kunnen zijn van

zogenaamde *drop outs* op scholen (Felder & Spurlin, 2005, zoals geciteerd in Naimie et al. 2008).

In onderzoek van Smith, Sekar en Townsend (2002, zoals geciteerd in Coffield et al. 2004) komt naar voren dat ze evenveel studies hebben gevonden waarin blijkt dat een match meer effectief is, als studies waarin het tegenovergestelde aangenomen wordt. In deze laatstgenoemde studies wordt er vanuit gegaan, dat mensen door de mismatch meer handvatten krijgen om in alle contexten te kunnen leren, ook wanneer er niet een mogelijkheid bestaat voor een match (Allinson en Hayes, 1992 zoals geciteerd in Sadler-Smith & Riding, 1999).

Hieruit is te concluderen dat er nog geen eenduidig antwoord is op de vraag wat nu effectiever is.

2.4 Leerstijlen in de therapiesetting.

2.4.1 Leerstijlmodellen.

Artikelen met als onderwerp leerstijlen in de therapiecontext zijn zeldzaam in de literatuur. Uit de gevonden artikelen blijkt dat het nog niet zo eenvoudig is om een leerstijlmodel te vinden dat geschikt is voor de doelgroepen waarop het onderzoek van toepassing is (Boosman, 2010). Zo noemt Smits et al. (2010), in het artikel waarbij Kolb gebruikt wordt, dat het nog niet bekend is of dit ook het model is waarmee ze het hele onderzoek aangaan.

Een jaar later, in 2011 stelt Smits et al. in een ander onderzoek, dat de gebruikte modellen Kolb en Myers-Briggs beiden niet helemaal aansluiten bij de doelgroep van het onderzoek. Hij stelt dat het gewenst is dat er een eigen leerstijlmodel ontwikkelt wordt dat perfect aansluit op de doelgroep.

2.4.2 Match of mismatch.

Kolb (1984, zoals geciteerd in Robotham, 1999) zegt dat een mismatch op de lange termijn beter is dan een match. Dit omdat de persoon die leert dan zelfsturing ontwikkelt over zijn of haar leerproces. Er wordt creativiteit ontwikkelt waardoor in elke situatie optimaal geleerd kan worden, de hele leercyclus wordt doorlopen en er ontstaat de mogelijkheid om optimaal te leren.

Een mismatch biedt diepgang in het leren, zo stelt ook Matthews (1991, zoals geciteerd in Robotham, 1999). Maar, zegt hij, studenten ontwikkelen een positievere attitude tegenover leren en staan meer open voor kennis en vaardigheden wanneer er een match is. Hij stelt ook dat dit vooral het geval is wanneer er aangepast dient te worden aan een nieuwe situatie of context, waarbij stress een rol speelt. Dit is zeker aan de orde wanneer iemand start met therapie. In de weinige artikelen die gevonden zijn met als onderwerp leerstijlen in therapie, werd er telkens geconcludeerd dat een match beter is dan een mismatch.

2.4.3 Voordelen van gebruik van leerstijlen in de therapiesetting.

Smits et al. heeft in 2011 een kwalitatief onderzoek gedaan naar hoe kinderfysiotherapeuten tegenover het gebruik van een leerstijlenconcept staan. Dit onderzoek is gedaan onder 21 therapeuten die werken op mytylscholen in Nederland. Hierin komt naar voren dat zij overwegend positief zijn over het in kaart brengen van de leerstijl van de kinderen.

Wanneer de therapeut zich bewust is van de leerstijl van de cliënt zou hij de behandeling daarop aan kunnen passen en kunnen aansluiten bij de manier waarop de cliënt het beste leert. Op deze manier is er sprake van een individuele benadering. Daarnaast geeft het meer bewustzijn over de manier waarop de therapeut onderwijst en wat dit voor effect heeft op de cliënt.

Ten slotte stellen de ondervraagden dat het de communicatie tussen therapeuten onderling, maar ook met bijvoorbeeld de naasten van de cliënt, bevordert wanneer iedereen dit concept gebruikt en in deze 'taal' spreekt.

2.5 Leren in de PMT.

Er is, voor zover bekend, nog geen onderzoek in de PMT gedaan naar het gebruik van leerstijlen binnen deze setting. Wel wordt er op dit moment onderzoek gedaan in de revalidatie en zijn er artikelen gevonden die zich richten op andere soorten therapie.

Desalniettemin kan er veel informatie gehaald worden vanuit de onderwijssituatie, omdat er in beide gevallen sprake is van leren. In het onderwijs proberen docenten de studenten wat te leren, bij PMT hoopt de therapeut wat bekend te maken bij de cliënt. In beide gevallen met als doel dat de ontvanger (de student en de cliënt) het geleerde zelfstandig in de praktijk kan gaan toepassen. In het onderwijs is dit over het algemeen kennis, in therapie houdt dit meestal gedrag in.

In de definitie die Van Der Klis (1999, zoals geciteerd in Beroepsprofiel PMT, 2009) gaf voor het vak PMT, komt naar voren dat de therapeut een bewegingssituatie op maat aanbiedt. Dit wijst ook op de eerder genoemde trend van de stijgende populariteit van het gebruik van leerstijlen. Hierin kwam naar voren dat het gebruik van leerstijlen leidt tot een cliëntgerichte benadering. Het gebruik van een leerstijlenmodel kan hierin de PMT dus ondersteunen om nog meer cliëntgericht te werken. De therapeut vormt de behandeling naar de cliënt, waardoor deze in staat gesteld wordt om op zowel gedrags- als belevingsniveau te kunnen leren of een ontwikkelingsproces door te kunnen maken. Het gaat hierbij om gedragsveranderingen, leren van nieuwe vaardigheden. De koppeling naar leren in het onderwijs is hier simpel gemaakt. Verder wordt er in het beroepsprofiel (2009) gezegd dat PMT van oorsprong een experiëntiële, oftewel een ervaringsgerichte therapievorm is. De ervaring staat centraal. Dit sluit mooi aan bij de LSI van Kolb, waarin ook alles draait om ervaringen.

2.5.1 Groepssamenstelling.

Zoals gezegd gaan er veel stemmen op voor een match van de leerstijl en de onderwijsstijl. Maar hoe is dit vervolgens in een klas van 30 studenten te realiseren? Bonham (1989 zoals geciteerd in Naimie, 2008) komt met het idee om een onderwijsstijl te ontwikkelen die bij meerdere leerstijlen aan zou kunnen sluiten. Een andere manier zou volgens hem kunnen zijn om de voorkeuren van de betreffende leerstijlen te onderzoeken en de studenten vervolgens te assisteren in het ontwikkelen van een bredere voorkeur hierin. Toch blijft het gecompliceerd om voor zo'n grote groep de onderwijsstijl aan te passen zodat elke student, met welke leerstijl dan ook zich aangesproken voelt.

Psychomotorische therapie heeft dit probleem niet, omdat de groepsgrootte simpelweg veel kleiner is. Uit onderzoek blijkt, dat er in het algemeen geen significante verschillen zijn qua effectiviteit tussen groepstherapie en individuele therapie (Van Der Stel, 2004). Omdat het effect van beide over het algemeen dus hetzelfde is, kan er gekeken worden naar de voorkeur van de cliënt, wat het beste aansluit bij de leerstijl.

3. Methode.

Verscheidene databanken (PubMed en vanuit SeekQ, Windesheim, naar EBSCOhost, ERIC en SpringerLink) zijn geraadpleegd om literatuur te vinden.

De volgende zoekterm is hierbij gebruikt: learning AND style in combinatie met (AND) een van de volgende zoektermen: preference, validity, rehabilitation, therapy, Kolb.

Daarnaast is er gezocht op de zoektermen: learning style AND match OR mismatch. Hier zijn selecties uit gemaakt van voor het onderzoek relevante artikelen en bronnen, de artikelen vinden plaats in de therapiesetting, maar omdat daar vrij weinig over te vinden is, werd er een uitstap gemaakt naar het gebruik van leerstijlen in de onderwijssetting.

Verder zijn er artikelen uit meerdere landen gebruikt, om een zo breed mogelijk beeld te krijgen van het gebruik van het concept leerstijlen in die verschillende landen.

Tot slot is er gebruik gemaakt van de sneeuwbalmethode, waarbij er in de literatuurlijsten van de gevonden artikelen gezocht is naar mogelijk relevante en interessante literatuur.

Uit deze zoektocht naar literatuur ontstaat een overzicht van relevante artikelen en onderzoeken naar verschillende leerstijlmodellen en het gebruik ervan in het onderwijs of in de therapiesetting.

Daarnaast wordt er een koppeling gemaakt tussen de vier leerstijlen van Kolb en een aantal onderdelen van een PMT behandeling. Dit wordt gedaan door in de literatuur te zoeken naar voorkeuren die horen bij een denker, een bezinner, een beslisser en een doener. Vervolgens wordt er gekeken hoe de onderdelen van PMT aangepast dienen te worden om op deze leerstijlen aan te kunnen sluiten.

4. Resultaten.

Het aantal hits bij de gebruikte zoekresultaten, in combinatie (AND) met learning AND style (58 resultaten) in databanken van PubMed en SeekQ, Windesheim staan hieronder vermeld;

- preference (40 resultaten);
- validity (40 resultaten);
- rehabilitation (20 resultaten);
- therapy (89 resultaten);
- match or mismatch (81 resultaten);
- Kolb (78 resultaten).

4.1 Koppeling Kolb en PMT.

Om de koppeling te kunnen maken tussen leerstijlen en PMT, is het van belang om de leerstijl van de cliënt te onderzoeken. Dit kan eenvoudig gebeuren tijdens de intake, door middel van een vragenlijst. Wanneer dit niet mogelijk is, bijvoorbeeld doordat het cognitieve vermogen van de cliënt dit niet toelaat, kan het mogelijk ook door middel van een observatie bekend worden.

Om een antwoord te kunnen geven op het praktische deel van de onderzoeksvraag, is er een tabel gemaakt met daarin een koppeling tussen de vier leerstijlen van Kolb en een aantal onderdelen van een psychomotorische behandeling. Deze onderdelen zijn willekeurig gekozen, ze komen in vrijwel elke behandeling naar voren en geven op deze manier een illustratie op welke manier de therapeut de behandeling aan kan passen aan de leerstijl van de cliënt.

De onderdelen zijn;

de attitude van de therapeut, dit zegt iets over de houding van de therapeut en de manier van het overbrengen van de boodschap;

de groepssamenstelling, aangezien het voor de effectiviteit niet uitmaakt of er gewerkt wordt in een groep of individueel (Van Der Stel, 2004), kan er meegegaan worden met de voorkeur van de leerstijl;

de voorkeursactiviteit, elke leerstijl heeft een bepaalde voorkeur voor activiteiten die ze graag doen;

de activiteitsinstructie, een activiteit kan op verschillende manieren aangeboden worden, er kan een keuze gemaakt worden in de manier van uitleggen;

interventies op het lichamelijke, emotionele, cognitieve en sociale aspect (LECS), elke leerstijl heeft een ander aspect waarin ze zich het meest bewegen, of het beste op aan te spreken zijn.

	Bezinner	Denker	Beslisser	Doener
Attitude	Steunend	Begripvol, meedenkend	Structurerend	Uitdagend, stimulerend
Groeps-samen-stelling	Groep (Hendriksen, 2005)	Individueel (Hendriksen, 2005)	Individueel (Hendriksen, 2005)	Groep (Hendriksen, 2005)
Voorkeurs-activiteit	Rollenspel, groepsdiscussie (Hendriksen, 2005; Bijkerk & Van Der Heide, 2006)	Oplossen van (bewegings-) probleem (Hendriksen, 2005; Bijkerk & Van Der Heide, 2006)	Gestructureerde, bekende activiteiten (Hendriksen, 2005; Bijkerk & Van der Heide, 2006)	Nieuwe, onbekende activiteiten (Hendriksen, 2005; Bijkerk & Van Der Heide, 2006)
Activiteits-instructie	Vooraf plaatje laten maken in hoofd, achteraf reflecteren op ervaring. (Smits et al. 2010) 'Kan jij je indenken, voorstellen dat je van de ene mat naar de andere mat komt?'	Samen activiteit analyseren, tijd geven voor mentale voorbereiding. (Smits et al. 2010) 'Hoe zou jij van die ene mat naar die andere mat kunnen komen?'	Technische, praktische informatie vooraf geven. (Smits et al. 2010) 'Om op die andere mat te komen, zou je wat materiaal op de grond kunnen leggen.'	Weinig informatie geven, laten leren door <i>trial and error</i> . (Smits et al. 2010) 'Probeer maar om van die mat naar de andere mat te komen, zonder de grond te raken.'
Interventie op LECS	Emotioneel (Kolb et al. 1999) 'Wat doet deze activiteit of deze ontdekking met je?'	Cognitief (Kolb et al. 1999) 'Wat ging er om in je hoofd tijdens de activiteit?'	Cognitief (Kolb et al. 1999) 'Welke gedachte gaf de doorslag voor je keuze in de activiteit?'	Lichamelijk (Kolb et al. 1999) 'Wat voor lichaamssignalen voelde je toen je bezig was?'

Tabel 1. Een overzicht van de koppeling van een aantal onderdelen van een psychomotorische behandeling (links) en de vier leerstijlen van Kolb (boven).

In de tabel is eenvoudig te zien wat de therapeut kan doen om de therapie aan te passen op de leerstijlen van de cliënt.

Een voorbeeld ter illustratie:

Tijdens de intake heeft de therapeut een leerstijlentest afgenomen bij cliënt Ans. Hieruit kwam naar voren dat Ans een denker is. Een denker vindt het fijn om individueel in therapie te komen. Een begripvolle, meedenkende attitude van de therapeut stimuleert Ans. Activiteiten waarbij een bewegingsprobleem op gelost dient te worden prikkelen Ans. Het is daarbij van belang dat de therapeut de tijd neemt om de activiteit samen te analyseren en om Ans tijd te geven zich voor te bereiden op de activiteit. Gedurende of na de activiteit kunnen er vragen gesteld worden die gericht zijn op de cognities van Ans.

Dit alles sluit het beste aan bij een denker, wanneer dit aangehouden wordt, is er sprake van een match.

5. Discussie.

Op basis van de literatuur zijn de relaties gelegd tussen de verschillende leerstijlen van Kolb en de voorkeur voor een groep of individuele therapie (Hendriksen, 2005). De voorkeursactiviteit is ook terug te vinden in de literatuur (Hendriksen, 2005; Bijkerk & Van Der Heide, 2006). Smits et al. (2010) beschreef de verschillende activiteitsinstructies, door de auteur is hier een vertaalslag naar de PMT setting bij gemaakt. De visie van de auteur in combinatie met de informatie die Kolb et al. in 2009 gaf, leiden tot de interventies die gedaan kunnen worden op LECS. De attitude is door middel van een interpretatie van de gevonden literatuur door de auteur zo vertaald.

Het starten met PMT, jezelf blootgeven en nieuwe inzichten krijgen over jezelf, kan als stressopwekkend gezien worden. De cliënt dient zich wat aan te passen aan de nieuwe context en aan de gewoonten in de therapieruimte. Allemaal zaken die stressverhogend werken. Matthews (1991, zoals geciteerd in Robotham, 1999) stelt dat in geval van stress, het van essentieel belang is dat er een match is qua leerstijl van de cliënt en de onderwijsstijl van de therapeut. Matthews schrijft over studenten, maar in dit onderzoek is duidelijk de link gelegd tussen het leren in de onderwijssituatie en het leren in de PMT context. Vandaar dat er gezegd kan worden dat wat hij over studenten zegt, ook geldt voor cliënten. Cliënten zullen een positievere attitude ontwikkelen waar het gaat om leren. Daarnaast staat de cliënt meer open voor kennis en vaardigheden. Kortom; de therapeut ontwerpt een klimaat waarin de cliënt optimaal kan leren, wanneer er sprake is van een match.

Zoals genoemd is er geen literatuur gevonden waarbij er een koppeling gemaakt wordt tussen PMT en het gebruik van leerstijlen. Een vernieuwend onderwerp dus, wat leidt tot nieuwe inzichten en ideeën. Een nadeel is, dat er dus ook weinig bronnen zijn waaruit geput kan worden, de vertaalslag vanuit andere contexten is nodig om aan de benodigde informatie te komen. Er wordt in dit verslag aangenomen dat wat in de onderwijssituatie als 'waar' wordt beweerd, ook zo geldt in de therapiecontext. In sommige gevallen kan het echter zijn dat deze link te snel gemaakt is. Er zal meer onderzoek nodig zijn om de resultaten te kunnen bevestigen, dan wel te ontkrachten.

Daarnaast is er de twijfel rondom het model van Kolb. Zoals genoemd is deze niet-valide bevonden door Coffield et al. (2004). Toch geldt het als referentiekader voor dit artikel. Er wordt momenteel onderzoek gedaan naar een geschikt leerstijlenmodel in de revalidatie (Revalidatiecentrum de Hoogstraat, 2012). Wellicht dat dit onderzoek ook meer inzicht geeft voor een geschikt model voor de PMT.

Ten slotte is het niet met 100% vast te stellen dat een match effectiever en efficiënter is dan een mismatch. Er gaan stemmen op voor zowel het ene, als het andere. In dit verslag is er voor een match gekozen, vooral naar aanleiding van wat Matthews beschrijft (1991, zoals geciteerd in Robotham, 1999). Hierin komt naar voren dat in stressvolle situaties en wanneer iemand moet wennen aan een nieuwe context, er het beste gewerkt kan worden met een match. Kolb et al. (1999) stelt echter, dat om optimaal te kunnen leren, de hele leercyclus doorlopen dient te worden. Dus zal de cliënt geprikkeld moeten worden om de cirkel compleet te maken en ook aandacht te schenken aan de kwadranten die minder de voorkeur genieten. Op die manier leert een cliënt ook in andere situaties te kunnen leren, wanneer er geen mogelijkheid is voor een match. Hierbij gaat het dus om een mismatch. Het is een interessante vraag of het op de lange termijn voor de cliënt effectiever is om te maken te hebben met een mismatch.

Er wordt in het onderzoek vanuit gegaan dat de therapeut in staat is om de hele behandeling en daarbij de eigen onderwijsstijl, aan te kunnen passen aan elk van de vier leerstijlen. Er is geen vooronderzoek gedaan naar de mogelijkheden hierin. Mag deze flexibiliteit van een therapeut verwacht worden?

6. Conclusie.

' Wat is er in de literatuur bekend over het gebruik van leerstijlen in de therapiesetting en hoe ziet een toepassing in de PMT eruit?'

Het gebruik van leerstijlen in de therapiesetting is vernieuwend. Hierdoor is er nog niet veel onderzoek naar gedaan. De onderzoeken die gevonden zijn, geven aan dat het matchen van de leerstijl van de cliënt en de onderwijsstijl van de therapeut, als effect kan hebben dat de cliënt sneller leert doordat het een positievere attitude ontwikkelt tegenover leren en meer open staat voor kennis en vaardigheden. Op die manier ontstaat er een klimaat waarin de cliënt efficiënter kan leren, daarnaast wordt het leerresultaat effectiever. Dit kan als resultaat hebben dat een korter behandeltraject nodig is en hierdoor kunnen de kosten voor zorg lager uitvallen.

Onderdelen van een PMT behandeling kunnen aangepast worden op de verschillende leerstijlen van Kolb. Er wordt een koppeling gemaakt tussen de leerstijlen doener, bezinner, denker en beslisser en de onderdelen van een PMT behandeling. Dit kan met praktisch elk onderdeel van een behandeling gedaan worden, waardoor de gehele behandeling een match geeft met de cliënt.

7. Aanbevelingen.

Het doel van het onderzoek is om een overzicht te geven van de literatuur en wat daarin beschreven wordt over de koppeling tussen leerstijlen en de therapiesetting, om vervolgens de praktische kant van het onderwerp te belichten. Daarnaast is de link gelegd naar de praktijk, hoe de PMT behandeling vorm kan worden gegeven wanneer er aangesloten wordt op de verschillende leerstijlen van Kolb.

Het is aanbevelingswaardig voor therapeuten om een match te bieden aan de cliënt. Het heeft volgens verschillende bronnen een meerwaarde wanneer dit gebeurt.

In dit literatuuronderzoek zijn er een aantal zaken voor waar aangenomen, die bijvoorbeeld beschreven stonden bij onderzoek dat zich in de onderwijssituatie afspeelden. De bevindingen die hieruit voortvloeien, zouden verder kunnen worden onderzocht in verder (effecten)onderzoek.

Het gaat om bijvoorbeeld de volgende zaken;

Leidt een match qua leerstijl van de cliënt en de onderwijsstijl van de therapeut tot een effectiever en efficiëntere behandeling dan een mismatch?;

Leidt een effectievere en efficiëntere behandeling tot sneller leren bij de cliënt?;

Is de LSI van Kolb een geschikt model om toe te passen in de PMT?;

Wat is effectiever en efficiënter op de lange termijn, een match of een mismatch?

Daarnaast is het interessant om te onderzoeken of het überhaupt mogelijk is voor een therapeut om de hele behandeling, inclusief eigen attitude en houding, aan te kunnen passen aan elk van de vier leerstijlen.

Tenslotte zou het een breder inzicht geven wanneer de resultaten van dit literatuuronderzoek, in de vorm van tabel 1, toegepast worden in de praktijk. Dit zou meer helderheid kunnen geven over de mogelijkheden om een match toe te passen en daarnaast zou er een vergelijkend onderzoek plaats kunnen vinden, waarbij een groep cliënten een match krijgt en een groep een mismatch. Op die manier kan er onderzocht worden wat in de PMT de voorkeur verdient.

8. Literatuurlijst.

- Biemond, L. (2010). *Psychomotorisch therapeutische observatie voor algemene diagnostiek in de volwassenenpsychiatrie*. Master Thesis opleiding Psychomotorische therapie, Zwolle.
- Bijkerk, L. & Heide, van der, W. (2006). *Het gaat steeds beter! Activerende werkvormen voor de opleidingspraktijk*. Bohn Stafleu van Loghum, Houten.
- Boosman, H. (2010) *Revalideren is leren, maar hoe leren mensen met NAH eigenlijk?* Kenniscentrum revalidatiegeneeskunde Utrecht. Verkregen op 3 juni 2012 van http://www.hersenletselcongres.nl/fileadmin/user_upload/C1_Leerstijlen_-_Hileen_Boosman.pdf
- Coffield, F. Moseley, D. Hall, E. & Ecclestone, K. (2004) *Should we be using learning styles? What research has to say to practice*. Londen, Learning and skills research centre.
- Doorn, van K., McManus F. & Yield, J.(2012) *An analysis of matching cognitive-behavior therapy techniques to learning styles*. Gepubliceerd in: Journal of Behavior therapy and Experimental psychiatry, volume 4, nummer 43, mei 2012.
- Feldman, R. S. (2008). *Ontwikkelingspsychologie*. Pearson Education Benelux, Amsterdam.
- Hendriksen, J. (2005). *Cirkelen rond Kolb. Begeleiden van leerprocessen*. Uitgeverij Nelissen, Soest.
- Kinshuk, Liu, T. & Graf, S. (2009) *Coping with mismatched courses: students' behaviour and performance in courses mismatched to their learning styles*. In: Association for Educational Communications and Technology
Verkregen op 30 mei 2012 van http://sgraf.athabascau.ca/publications/kinshuk_et al_ETRD09.pdf
- Kolb, D (1984). *Experiential learning: experience as the source of learning and development*. Prentice-Hall.
Verkregen op 1 mei 2012 van <http://academic.regis.edu/ed205/Kolb.pdf>
- Kolb, D., Boyatzis, R & Mainemelis, C. (1999). *Experiential Learning Theory: previous research and new directions*. Gepubliceerd in *Perspectives on cognitive, learning, and thinking styles*, in Lawrence Erlbaum, 2000.
- Kolb, D. & Kolb, A. (2005). *The Kolb Learning Style Inventory—Version 3.1 2005 Technical Specifications*. Cape Western Reserve University.
Verkregen op 3 april 2012 van <http://www.whitewater-rescue.com/support/pagepics/lbsitechmanual.pdf>
- Leijssen, M. (1998) *De therapeut*.
Verkregen op 17 mei 2012 van <http://users.skynet.be/kern/terapeut.html>
- Meijden, van der, E. & Zopfi, H. (2003) *De rek eruit*. Gepubliceerd in: Terug naar de toekomst, Konsten & Peeters (2002)
- Naimie, Z., Siraj, S., Ahmed Abuzaid, R. & Shagholi, R. (2010) *Hypothesized learners' technology preferences based on learning style dimensions*. Gepubliceerd in: The Turkish Online Journal of Educational Technology, volume 9, nummer 4, oktober 2010.
- Nederlandse Vereniging voor Psychomotorische Therapie (2009). *Beroepsprofiel Psychomotorisch therapeut*.
- Penger, S., Tekavčič, M. & Dimovski, V. (2008) *Comparison, validation and implications of learning style theories in higher education in Slovenia: an experiential and theoretical case*. Gepubliceerd in: International business & economics research journal, volume 7, nummer 12, december 2008.
- Rijksoverheid (2012). *Vergoeding van ggz*.
Verkregen op 1 mei 2012 van <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/vergoeding-van-ggz>

- Robotham, D (1999). *The application of learning style theory in higher education teaching*. Verkregen op 9 juni 2012 van <http://www.serprofessoruniversitario.pro.br/m%C3%B3dulos/c%C3%A9rebro-e-aprendizagem/application-learning-style-theory-higher-education-teaching-0>
- Smits, D., Verschuren, O. & Ketelaar M., (2012) *Leerstijlen, een nieuw concept voor revalidatie*. Gepubliceerd in: Jaarboek fysiotherapie kinesitherapie, 2012.
- Smits, D., Verschuren, O., Ketelaar M., Gorter, J., Lindeman, E. & Jongmans, M. (2011) *Perceptions of pediatric physical therapists and physical educators on classifying learning styles of children and adolescents with cerebral palsy*. Gepubliceerd in: Physical & Occupational Therapy in Pediatrics, volume 31, nummer 4, november 2011.
- Smits, D., Verschuren, O., Ketelaar M & Heugten, Van, C. (2010). *Introducing the concept of learning styles in rehabilitation*. Gepubliceerd in: Journal of Rehabilitation Medicine, nummer 42, 2010.
- Sadler-Smith, E & Riding, R (1999). *Cognitive style and instructional preferences*. Kluwer Academic Publishers. Gepubliceerd in: Instructional Science, nummer 27, 1999.
- Stel, van der, J. (2004). *Groepspsychotherapie in de geestelijke gezondheidszorg en verslavingszorg in vergelijking met individuele therapie. Een overzicht van de literatuur*. Verkregen op 1 mei 2012 van http://www.jaapvanderstel.nl/Artikelen%20en%20stukken_files/Groepspsychotherapie_geestelijke%20gezondheidszorg_2004.pdf
- Valcke, M (2007). *Onderwijskunde als ontwerpwetenschap: een inleiding voor ontwikkelaars van instructie en voor toekomstige leerkrachten*. Academia Press, Gent.